

Recensie “The Tyranny of Merit; What’s Become of the Common Good?”

Quote : “Hoe meer we onszelf beschouwen als mensen die aan zichzelf genoeg hebben en zelf hun eigen bestaan hebben opgebouwd, hoe minder waarschijnlijk het wordt dat we ons zullen bekommeren om het lot van degenen die het minder getroffen hebben dan wijzelf.”

Quote: “Dit boek is een serieuze kritiek op de hedendaagse meritocratie, waarin de maatschappelijke positie van elk individu is gebaseerd op zijn of haar verdienste.”

“Mensen die het maken, denken dat zij hun succes zelf hebben verdiend en vinden dat de achterblijvers hun lot aan zichzelf hebben te wijten”. En “het milieu waar een kind uit komt is sterk bepalend voor de toekomst”. En “hoe lager de opleiding hoe minder de verwachtingen”. Aan het woord is Micheal J. Sandel, hoogleraar politieke wetenschappen aan Harvard University. Met zijn online colleges en boeken trekt de bescheiden en sympathieke Sandel een miljoenenpubliek. In zijn nieuwste boek *The Tyranny of Merit* stelt hij de gedachte dat we moeten streven naar een maatschappij met gelijke kansen voor iedereen en waarin alle mensen, ongeacht kleur, afkomst of sekse, kunnen opklimmen door hun talenten optimaal te gebruiken onder scherpe kritiek. Wanneer volgens de hierboven beschreven meritocratische denkwijze zulke gelijke kansen voldoende aanwezig zouden zijn, zorgt dat als vanzelf voor een rechtvaardige samenleving zo is de gedachte. Maar de realiteit laat iets heel anders zien, stelt Sandel.

De hoofdrol in zijn boek is weggelegd voor de Amerikaanse topuniversiteiten die zich laten voorstaan op de selectie van toptalent. Hij vindt dat kwalijk omdat kinderen van rijken immers op allerlei manieren voorrang krijgen. Kinderen van hoogopgeleiden en welgestelden hebben veel meer kans op een studieplek, zelfs als ze minder begaafd zijn. Die bovenlaag van rijken en hoogopgeleiden heeft te weinig oog voor het feit dat succes óók het resultaat kan zijn van zaken als geluk, aanleg, toeval of de juiste omstandigheden en - niet in het minst - ouders en docenten die je de goede weg wijzen. Dit geldt volgens Sandel niet slechts het onderwijs, maar bijvoorbeeld ook de succesvolle zakenman die volgens hem te weinig oog heeft voor alle gunstige omstandigheden die zijn succes bevorderen. En voor je het beseft lijd je aan wat Sandel ‘meritocratische verwaandheid’ noemt. Materieel succes wordt dan als snel geïnterpreteerd als teken van morele verdienste, met als gevolg dat de lager opgeleide en minder fortuinlijke (arbeiders-) klasse het gevoel krijgt dat de hoogopgeleide elite minachtend op hen neerkijkt.

Dat laatste heeft volgens de hoogleraar verstrekkende gevolgen. De winnaars worden er hoogmoedig en zelfgenoegzaam van, de verliezers bitter en wrokkig. Bovendien drijft het een bevolking cultureel uit elkaar. Immers, de bovenlaag, de hoogopgeleide elite, heeft weinig contact met de rest van maatschappij. Ze leven in hun eigen wereld en dat heeft gezorgd voor een diepe kloof tussen burgers. Sandel is stellig in zijn mening dat behalve in de VS dit ook in de Europese democratieën zichtbaar wordt waar centrumlinkse politieke partijen zich meer gaan verbinden met de hoogopgeleide elite dan met de arbeidersklasse terwijl rechts-nationalistische politici en partijen de ontstane boosheid en onvrede politiek weten uit te buiten. Anders gezegd; veel mensen voelen zich niet meer vertegenwoordigd door de bestuurlijke elites en wenden zich tot populistische leiders en partijen.

Hoewel onze maatschappij gelijkmatiger is dan de Amerikaanse geeft Sandel veel stof om over na te denken. Covid-19 heeft dan wel het maatschappelijk belang van beroepen waar op neergekeken werd gelukkig positief bijgesteld en laten zien hoe afhankelijk we zijn van mensen die vaak over het hoofd worden gezien, maar de neiging succes te verbinden aan het soort opleiding dat kinderen

volgen zit heel diep. En ook bij ons wordt de kloof tussen een elitaire bovenlaag en een groeiende onderklasse helaas steeds groter.

De vraag is welke oplossingen Sandel ziet. In zijn beleving moeten burgers, ongeacht hun economische positie, worden gewaardeerd voor de bijdragen – van welke aard hun arbeid ook is - die ze leveren aan het algemeen welzijn, of ze nu wel universitair of hoger opgeleid zijn of niet. Een samenleving waar burgers een gevoel van zelfrespect hebben, simpel omdat ze zien dat de samenleving hén respecteert is een goed alternatief voor een harde meritocratische samenleving die mensen steeds verder uit elkaar drijft. En van nog groter belang ziet hij het besef van dankbaarheid voor zoveel dingen die vanzelfsprekend lijken, maar het niet zijn. Te denken valt ook aan het grote voorrecht van bijzonder onderwijs; me dunkt allerm minst een vanzelfsprekendheid! Mooi om van deze hoogleraar te lezen dat hij zich sterk schatplichtig weet aan de Bijbel. Diezelfde wetenschap zal ook ons uiterst bescheiden maken en het zicht op de juiste verhoudingen in het leven vergroten. Tenslotte siert bescheidenheid de mens. Toch?

n.a.v.

The Tyranny of Merit; What's Become of the Common Good?

door Michel J. Sandel

Allen Lane publishers (Penguin Group)

ISBN-13 : 978-0241407608

Johan van Wijk

maart 2021